

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW w WARSZAWIE**

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L L M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

1. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszar Warownego „Śląsk” -m Punkt Oporu „Godula”
SCHRON BOJOWO - POZORNY OB. NIE UŻYTKOWANY

2. *Czas powstania*

ok. 1938r

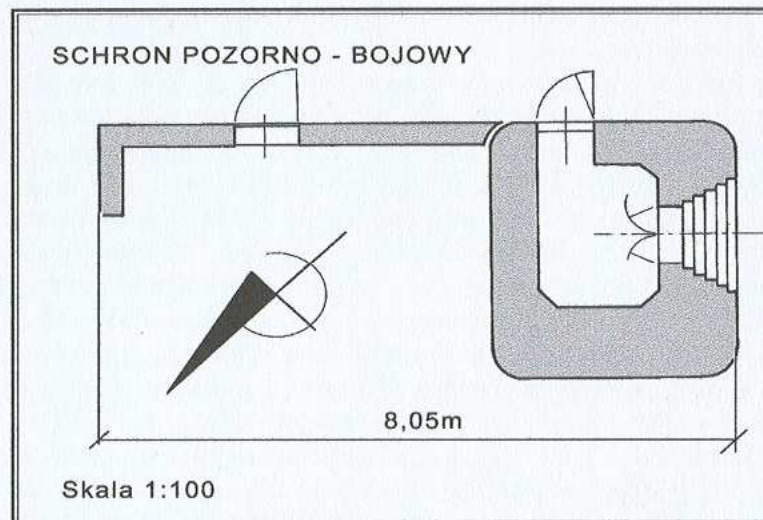
3. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA -
GODULA**

11. *Zdjęcie rzut przekrój sytuacja orientacja*

Widok ogólny od zachodu

Skala 1:100

4. *Adres*

rejon ul. Czereśniowej

nr hipoteczny Dz.2579/263r
KW 4692

5. *Przynależność administracyjna*

województwo katowickie
gmina miasto Ruda Śląska

6. *Poprzednie nazwy miejscowości*

Godullahütte

7. *Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975*

województwo katowickie
powiat miasto Ruda Śląska

8. *Właściciel i jego adres*

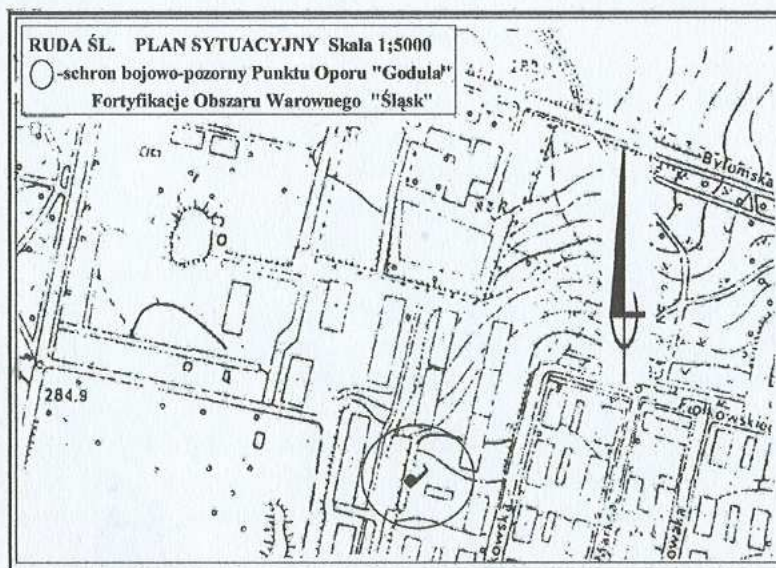
Rudzka Spółdzielnia
Mieszkaniowa
ul. Magazynowa 12

9. *Użytkownik i jego adres*

jw

10. *Rejestr zabytków*

Nr
data

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numery i miejsce przechowywania)

Meldunek kier. Robót Nr 23 płk Jerzego Sochockiego z 20 XI 1937 do inspektora armii gen. dyw. Inż. Leona Berbeckiego pod tytułem „Meldunek o zakończeniu nakazanych prac fortyfikacyjnych
Akta GISZ, Tom 302.4.2113.
Centralne Archiwum Wojskowe”

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst,	mgr inż. Adam Szewczyk	mgr inż. Piotr Sworzeń
plany, rysunki	mgr inż. Piotr Sworzeń,	mgr inż. Adam Szewczyk
zdjęcia, fotografie	mgr inż. Piotr Sworzeń	

miejsca przechowywania negatywów

czerwiec-lipiec- 1998 roku

mgr inż. Piotr Sworzeń

Katowice ul. Sobieskiego

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego.

22. Bibliografia

- Denkschrift über die polnische Landbefestigung, Berlin 1941r,
- Sadowski Jan. Przygotowania Centralnego Rejonu Przemysłowego Śląska do obrony w okresie międzywojennym w: Woskowy Przegląd Historyczny 1959r, nr 4
- Władysław Steblik Armia „Kraków” WIH MON wyd. II Warszawa 1989
- Kartograficzne udokumentowanie zasobów budownictwa obronnego w Polsce od połowy XIII wieku do 1945 roku – województwo katowickie Warszawa 1998

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

wkładka szt. :2

Teren Goduli obejmował obszar pomiędzy Orzegowem, Chebziem i Lipinami. W II połowie XIX w. należał do Schaffgotschów. Od 1854r funkcjonowała tu duża huta cynku nazwana na cześć wielkiego poprzednika Schaffgotschów Karola Goduli - zmarłego w 1848r „króla cynku”. Istnienie huty decydowało o szybkim rozwoju osady. Do jej zagospodarowania przyczyniło się także górnictwo. Zaplecze przemysłowe stanowiło powiększenie dla zurbanizowanej strefy rozbudowywanego osiedla robotniczego. Zasadniczo rozwijało się ono przy skrzyżowaniu głównego traktu z Szombierką do Chebzia z odchodzącą od niego drogą prowadzącą do Orzegowa i Rudy. Około 1915r. zespół pierwszego osiedla powiększono od strony pn. Przy nowo wytyczonych ulicach powstały kolejne budynki mieszkalne. Dalsze istotne przekształcenia nastąpiły w 1921r. gdy na pn od Goduli i Orzegowa ustalono przebieg granicy państwowej. Z chwilą wyznaczenia granicy rozpoczęto organizację obrony Państwa w strefie przygranicznej. Przyjmowano koncepcję budowy fortyfikacji stałych. Realizacja nastąpiła po dojściu Hitlera do władzy. Zadanie prowadzono z udziałem jednostek 23 Dywizji Piechoty. W drugiej poł. 1933r w Sztapie Generalnym zatwierdzone zostały projekty pierwszych obiektów obronnych. W ślad za tym przydzielono pożyczki i kredyty. Zgodnie z przyjętym harmonogramem prace przy budowie fortyfikacji dla trzech pierwszych punktów oporu wykonane zostały w latach 1933-1936 poza terenem Goduli - w rejonie Bobrownik, Kochłowic i Dąbrówki Wielkiej. W 1937r w następnym etapie zbudowano umocnienia w pasie Dąbrówka Wielka-Kochłowice przecinając m.in tereny Łagiewnik, Goduli i Czarnego Lasu. Powstały kolejne punkty oporu - „Łagiewniki”, „Wzgórze 319” /w pobliżu Nowego Bytomia/ i „Godula”.

c.d na wkładce

Obiekty bojowo - pozorne służyły wprowadzeniu w błąd służb wywiadowczych nieprzyjaciela zarówno podczas działań wojennych jak i w czasie pokoju. Dezinformacja powodowała przejście przez te schrony uderzeń artyleryjskich odciążając tym samym inne dzieła. Do ich zdobycia nieprzyjaciół przeznaczał niewspółmiernie duże siły i środki.

Obiekt usytuowany pierwotnie (obecnie zabudowa sięga dalej) na północno zachodnim krańcu osiedla robotniczego-„Godula”. Położony na zach od drogi Chebzie – Szombierki, tuż obok uskoku terenu ograniczającego od zachodu zespół budynków mieszkalnych. Aktualna lokalizacja wyznacza obszar między ulicami; Czereśniową i A.Tiałkowskiego. Ze względu na lokalizację dobrze widoczną od strony Rudy i Orzegowa doskonale pełnił rolę pozoracyjną przyciągając uwagę obserwatorów i wywiadowców jednocześnie dając możliwość przynajmniej czasowego zamykania kierunku południowo zachodniego z drogą od centrum Rudy Śląskiej i dogodnego do obsadzenia i obrony terenu pobliskiej hałdy. Schron uzupełniał odcinek zachodni punktu oporu łączący dwa odległe o ok. 830m schrony bojowe. Ich zachodnie przedpole umocniono w sierpniu 1939r budując system zapór przeciwpiechotnych – płot flandryjski -i przeciwczołgowych trzy rzędy szyn kolejowych wbitych pionowo w ziemię - stanowiący część składową całego układu przeszkód naturalnych i sztucznych otaczającego dzieła na całej długości fortyfikacji OWŚ.

Schron wykonany w konstrukcji żelbetowej monolitycznej wylewanej w szalunkach deskowych, ściany zbrojone prętami stalowymi Ø 10mm w warstwie zewnętrznej oraz Ø 20mm w warstwach wewnętrznych. Ściany o dużym zróżnicowaniu grubości 1m ÷ 0,6m – w części pozornej 0,3m. Grubość stropu 1,25m. Budowla oparta na rzucie nieregularnym wydłużonym w osi płd. zach – płn. wsch. . Od płd. zach. część bojowa. – zamknięta w obrysie zbliżonym do kwadratu. Od płd. wsch. część - pozorna W układzie bryły odrębne partie części właściwej:- bojowej i pozornej. Obiekt zbudowany jako jednokondygnacyjny. W układzie bryły odrębne partie części bojowej i pozornej w formie wydłużonego licującego muru. Część bojową oddzielono od pozornej za pomocą dylatacji wypełnionej warstwami papy. Całość obiektu była pierwotnie tak obsypana ziemią że stwarzała wrażenie dużego schronu bojowego. Obecnie ściany schronu wystają ok. 06m ponad poziom ziemi. Wszystkie otwory – drzwiowe i strzelnice są zasypane.

Część bojowa stanowi jedna izba bojowa o niewielkich wymiarach prawdopodobnie 2 x 1,5 [m]. W stropie przeciwdopryskowa warstwa szyn stalowych ułożonych w niewielkich odstępach. Grubość stropu prawdopodobnie 1.25 m. Powierzchnie zewnętrzne oraz wewnętrzne ścian nie tynkowane z widocznymi śladami deskowania. Od zewnątrz w połączeniu ścian przylegających oraz ścian i stropu łuki zgodnie z wytycznymi instrukcji saperskiej z 1936r. Na styku z podłożem izolacyjna warstwa lepiku zabezpieczająca przed wilgocią. Od zach. w czołowej ścianie strzelnica z zabezpieczeniem przeciwrykoszetowym o prawdopodobnych wym. 0,5 x 0,8 [m] podobna konstrukcyjnie do strzelnic armatnich.

Część pozorna stanowi mur oporowy z prostokątnym otworem wejściowym zamykanym drzwiami pozornymi z cienkiej blachy. W zakończeniu muru części pozornej niewielkie załamanie w stronę pn. wsch.

Wyposażenie: Ze względu na brak dostępu nie można określić zachowanego wyposażenia. Tego typu schrony posiadały: strzelnicę zamykaną okiennicą dwuskrzydłową z otworem strzelecko - obserwacyjnym drzwi pancerne (gr. 8mm) dwuskrzydłowe w podziale poziomym, każde ze skrzydeł posiadało zasuwany otwór obserwacyjny - strzelniczy.

Instalacje Instalacje

Tego typu schrony posiadały połowę instalacje polowej łączności telefonicznej.

c.d na wkładce

14. <i>Kubatura</i> m^3	15. <i>Powierzchnia użytkowa</i> m^2	16. <i>Przeznaczenie pierwotne</i> schron bojowy	17. <i>Użytkowanie obecne</i> obiekt nie użytkowany
18. <i>Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</i>		19. <i>Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</i> Obiekt od czasu zakończenia drugiej wojny światowej opuszczony - pierwotne obsypanie całkowicie zniwelowane . Z uwagi na wytrzymałość konstrukcji stan zachowania budowli stosunkowo dobry. Obiekt wykazuje - duże zawilgocenie. Nieszczelność izolacji zewnętrznej. - znaczne zanieczyszczenie i zaśmiecenie w bezpośrednim otoczeniu	
		20. <i>Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</i> Powstrzymanie dewastacji i uporządkowanie terenu przywrócenie pierwotnego obsypania. Zabezpieczenie utrzymania z przeprowadzeniem elementarnej konserwacji - przekazanie na rzecz zainteresowanych użytkowników , udostępnienie dla zwiedzających , popularyzacja podstawowych informacji historycznych w przewodnikach itp.	

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA - GODULA	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszar Warownego „Śląsk” -m Punkt Oporu „Godula” SCHRON BOJOWO - POZORNY OB. NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkladki</i> Ciąg dalszy punktu 12 - historia obiektu punktu, ilustracje

c.d historii

Ostatni rozbudowano na wzgórzu 294, na obrzeżu osiedla, od zach. i pn. Trzy z ciężkich schronów bojowych rozplanowano po zach. stronie drogi z Szombierek do Chebia. Dwa z nich dominowały nad otwartymi terenami ubezpieczając przedpola od strony Rudy Śląskiej i Orzegowa a trzeci postawiony został z największym przesunięciem na pn. w rejonie kulminacyjnym wzniesienia, bezpośrednio przy głównej drodze. Zabezpieczał podejścia od strony Szombierek. W uzupełnieniu pomiędzy ostatnim ze schronów a schronem „środkowym” powstał obiekt bojowo-pozorny. Umiejscowiony został po zach. stronie osiedla w pobliżu budynków z 1915r i lat 30-tych. Łącznie na grupę obiektów Punktu Oporu „Godula” składało się 5 schronów bojowych, tradytor, schron bojowo-pozorny, schron amunicyjny oraz schron bojowy dla koszar. Schrony rozplanowano na terenie Goduli oraz na obrzeżu Chropaczowa i Lipin. Na tyłach zaprojektowano drugą linię obrony. Na etapie projektowania i budowy schronów wprowadzono numerację porządkową - 13, 14, 15, 16, 16a, 17a, 17b/ 18/ 19 oraz 20, 21, 22, 23, 24, 25, 39,40. Numery odnosiły się jednak także do obiektów rozmieszczonych w międzypolach punktów oporu. Schrony o numerach 15 i 40 uzyskały dwie kondygnacje. Większość wyposażono w kopuły pancerne wyprodukowane w Zakładach Hutniczo - Metalowych w Ostrowcu Świętokrzyskim i Wspólnoty Interesów na Śląsku. Zasadniczy etap prac przeprowadzono w 1937r /ciężkie schrony bojowe oraz koszary/. Około 1938r, niektóre roboty kontynuowano wykonując m.in. schron bojowo-pozorny. Za prowadzenie prac odpowiadał kpt. Kocin /kierownik budowy/ i płk. Jerzy Sochocki /kierownik robót nr 23/. Nad całością czuwał ówczesny dowódca 23 DP płk Jan Sadowski. W 1938r umocnienia uzyskały stan gotowości. Prace nad dalszą rozbudową systemu obronnego prowadzone były konsekwentnie do 1939r. W marcu 1939r fortyfikacje Obszaru Warownego podporządkowano armii „Kraków” [dow. gen. Antoni Szylling], w jej składzie Grupie Operacyjnej „Śląsk” [dow. gen. Jan Sadowski] Obsady fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” stanowiły Grupę Forteczną [dow. płk. Wacław Klaczyński] której trzon stanowiły bataliony specjalne – „forteczne”. Obsadę schronu pozorno bojowego jak i wszystkich obiektów fortyfikacyjnych P.O. „Godula” stanowili żołnierze 4 kompani spec ckm i 11 kompanii strzeleckiej IV batalionu specjalnego – „fortecznego” 75 pułku piechoty pod dowództwem mjr. Władysława II Wierzbickiego. W dniu 1 września fortyfikacje punktu oporu „Godula” wraz z całym pasem umocnień od Wymysłowa do Kochłowic prezentowały się jako obiekty gotowe i w pełni przygotowane do obrony. W trakcie kampanii wrześniowej pozostawały jednak bezużyteczne. Atak 1 IX 1939r rozwinięto z innych „łatwiejszych i bezpieczniejszych” kierunków. W konsekwencji schrony punktu oporu „Godula” nie były atakowane. W nocy z 2 na 3 września z uwagi na ogólną sytuację na froncie zostały rozbrojone i opuszczone. Stan taki utrzymywał się przez okres okupacji. W pierwszych latach powojennych fortyfikacje dawnego punktu oporu „Godula” traktowane były jeszcze jako obiekty przydatne dla celów wojskowych. Pozostawały w ewidencji. W latach 70-tych tereny wokół schronu służyły inwestycjom. Kontynuowano rozbudowę osiedla ale już w technologii wielkopłytywowej. Powstało szereg typowych bloków a schron znalazł się w strefie współczesnej zabudowy. Wynikłe zmiany całkowicie naruszyły sytuację pierwotnego miejsca. W latach 90-tych schron bojowo-pozorny dawnego punktu oporu „Godula” nie posiadał nasypów i był obiektem w znacznej mierze zdeprecjonowanym.

Do zespołu projektantów schronów należał płk Jan Sadowski, płk W. Klaczyński

Widok od strony południowej

Widok od strony południowo- zachodniej

Widok od strony północnej

Wnętrze części pozornej

1. Miejscowość RUDA ŚLĄSKA GODULA	2. Obiekt Zespół Fortyfikacji Obszar Warownego „Śląsk” -m Punkt Oporu „Godula” SCHRON BOJOWO - POZORNY OB. NIEUŻYTKOWANY	3. Zawartość wkładki cd. opisu ilustracje , zdjęcia

cd. opisu,

Uzbrojenie stanowił ckm „Browning” wz.30 na podstawie wz.36 lub alternatywnie rkm wz.28 oraz uzbrojenie osobiste żołnierzy obsady schronu.

Załoga: stanowiło ją 3 do 5 żołnierzy.

